

PERM
A 5025
~~1865~~
5075

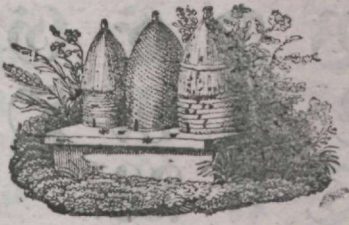

A. 5025.

Juuri Juud. 1849.

W B D = ramat.

Wink.

Maksab walmis pigitud 8 Koppikat hõbbemat.

Tarto linnas 1849.

H. Laakmani kullu ja warraga trükkitud.

A a b d e g h i j k

l m n o p r s s st

u w. à, ò, ù.

A B D E G H I

K L M N O P R

S T U W.

Ab
ad
ag
ai
ah
ak
al
am
an
ap
ar
as
at
au
aw

Eb
ed
eg
ei
eh
ek
el
em
en
ep
er
es
et
—
ew

Ib
id
ig
ii
ih
ik
il
im
in
ip
ir
is
it
iu
iw

Ob
od
og
oi
oh
ok
ol
om
on
op
or
os
ot
—
ow

Ub
ud
ug
ui
uh
uk
ul
um
un
up
ur
us
ut
—
uw

Ba	be	bi	bo	bu
Da	de	di	do	du
Ga	ge	gi	go	gu
Ha	he	hi	ho	hu
Ja	je	—	jo	ju
Ka	ke	ki	ko	ku
La	le	li	lo	lu
Ma	me	mi	mo	mu
Na	ne	ni	no	nu
Pa	pe	pi	po	pu
Ra	ra	ri	ro	ru
Sa	se	si	so	su
Ta	te	ti	to	tu
Wa	we	wi	wo	wu

Uf	ö	eks	Sal	helm	joud
us	ön	ilm	hel	hilp	järst
äf	öal	oks	hiir	hind	järw
aed	aas	org	hool	hing	jaht
aeg	aast	ots	hoop	hirm	
ai	aaw	usk	hunt		Kaal
ait	äär	uul	harg	Ta	kaas
au	on	uus	hais	jook	kam
auf	oun	üks	haud	juur	keel
aur	and	arst	hang	jalg	keet
eit	arm	Elts	hein	järg	kon

foor	förm	mees	pais	saan	taim
fof		moon	poeg	saar	toug
fuf	Su	mafs	pois	fax	tölb
füüs	laas	Mats	podud	fep	tuhf
fael	lin	mets	püs	fik	tund
faew	loof	muhf	pil	soon	täht
faup	luf	mäng	piip	fuur	täis
faus	liiw	märf	piir	fü	
foer	luud	mööt	paks	faun	Wö
föis	laew		palg	fant	woi
fuiw	laud	Nap	palf	farm	waat
faarn	laul	niit	part	fild	waf
farp	laut	noot	pilw	film	wil
fäff	lóng	nou		furm	waew
fef	leib	nöäl	Riid	fölg	waim
fimp	loug	nöör	riif	fuits	wahf
king	laaft	nöps	roog	füld	wars
fifs	laps	nahf	raud	fülg	wäff
folm	lehm	nurf	rööm		wend
fuld	leht		räim	Dö	wälf
fumb	lin	Du	riift	taat	wörf
furg	luft	pea	rind	tal	
fäff		pääw		tüf	
föht	Ma	pael	Su	tuul	
fört	meel	paif	faag	täf	

Te on lai.	Da lööts on täis.
Lep on lai.	Ilm on kuiw.
Naast on pitt.	Sul on tölp feel.
Laud on suur.	Dal on nõrk meel.
Nälg on suur.	Kam on arm.
Ein on suur.	Leib on nätsk.
Da sü on suur.	Leib on küps.
När on järsk.	Mees on lesk.
Kuub on uus.	Kirk on lesk.
Mo köht on täis.	Pöng on köör.
Koer on hul.	Üks hea kord lund.
Peips on suur järw.	Se on liig.
Laps on laisk.	Mees on maas.
Koer on tru.	Laps sööb ja joob.
Wars on noor.	Kel on pool kolm.
Kust poolt tuul on?	Se ou auus, kes head
Tuul on kül'm.	teeb.
Noor ku.	Eind on käes.
Ku on täis.	Järg on kä.

2.

Ab=bi	ar=ro	Hab=be
A=dam	af=fi	háb=bi
ad=der		häd=da
ah=hi	Ch=te	hai=ge
ah=ne	el=lo	ha=mer
ah=nus	em=ma	ham=mas
am=ba	em=maf	Harjo=ma
am=met	E=wa	har=ri
an=ni		Sei=na=ku

hing
 hig = gi
 him = mo
 Hi = o ma
 hōb = be
 ho = ne

Ja = ni ku
 ih = ho
 il = lo
 In = gel
 jōg = gi
 is = sa
 J = saf
 Jūr = ri ku
 Sum = mal

Kab = bi
 Ka = dri
 kåg = go
 kām = mal
 kās = si
 kah = jo
 ka = sit
 kal = la
 kan = del
 kan = gas
 kan = ge
 kan = na
 kaps = tad
 kar = ro

Kas = so
 Kas = te
 kat = tal
 Kei = ser
 kin = nas
 kir = ri
 kiw = wi
 köh = ha
 koh = hus
 kuh = hi
 kül = la
 kur = ri

Lad = de
 lah = fe
 lah = ti
 lais = kus
 lam = mas
 Lau = pääw
 La = us
 law = wa
 lei = sit
 le = tit
 lih = ha
 lin = na
 Lo = ja
 lou = na
 lub = bi
 lüh = ter

Mäd = da
 mäh = hi

mag = go
 Mah = la = ku
 Mar = ret
 Mar = ri
 Mih = kel
 möt = te
 mois = tus

Nab = ba
 nae = ne
 näd = dal
 näp = po
 nel = li
 nim = mi
 nin = na
 nōg = gi
 nug = ga

Öd = de
 öi = ge
 öi = gus
 öl = lut
 öm = blus
 oh = hi
 oi = nas
 on = no
 or = ras
 of = sa

Pad = da
 pär = ris
 pai = o

pal = jo
 per = re
 pik = ne
 pis = sar
 pöd = der
 pör = sas
 pud = dro
 püh = ha
 püh = hi
 pu = sep

Rad = ba
 rad = da
 räas = tas
 rah = ha
 rah = ho
 rah = was
 ra = mat
 ram = mo
 ras = fe
 rat = tas
 raud = sep
 re = de
 rei = kas
 rid = da
 ri = ded
 rik = kas
 rō = mus
 roh = hi
 Root = si = ma
 Ru = no = ma

Sad = da
 Sak = sa = ma
 sam = mo
 san = na
 sel = ge
 sig = ga
 söb = da
 sös = trad
 süd = da
 sul = la
 su = rus

Tab = ba
 tän = na
 tän = no
 Tal = lin
 tal = we
 tap = po
 Tar = to.
 tig = ge
 ter = ra
 ter = wis
 tin = na
 töb = bi
 toi = tus
 to = res
 tūd = di
 tüh = hi
 tūd = dar
 tur = ro

Ub = ba
 ud = do
 uh = fe
 ük = sik
 ül = lem
 u = lits
 un = ni
 us = sin

Wad = der
 wae = ne
 wäg = gew
 wäh = hi
 wär = raw
 wa = gen
 wag = ga
 wal = ge
 Wal = ga = lin
 wal = le
 wal = lo
 wals = kus
 wan = fer
 wan = na
 war = gus
 war = ras
 war = ri
 was = tus
 wer = ri
 wes = si
 wig = ga
 wii m = ne

wil-li
wör-ro

wöf-sa
woi-mus

wöe-ras

Kiwwi on kowwa.

Taigen on pehme.

Lammaš on wagga.

Hunt on tigge.

Merri on süggaw.

Mäggi on förge.

Lummi on külmi.

Merri on leige.

Ughi on soe.

Keew wessi on pal-
law.

Emma on wanna.

Tüttar on noor.

Waat on tühhi.

Kot on wilja täis.

Lummi on walge.

Kübbar on must.

Kiwwi on raske.

Sulg on kerge.

Pääw on selge.

S on pimme.

Mo kirwes on ter-
raw.

Mo nugga on nürri.

Söbber on tru.

Kawwal mees on
walsk.

Söggi on lai.

Dja on kitsas.

Willi on walmis.

Pu on tores

Kaarn krooksub.

Kon krooksub.

Koer augub.

Lind laulab.

Härg ammub.

Lammaš rögib.

Kanna poeg piiksub.

Sigga röhhib.

Häär kirub.

Tuul wingub.

Kon kargab.

Kirp kargab.

Us romab.

Lind lennab.

Kalla ojub.

Laps maggab.

Laps naerab.

Laps nuttab.

Laps öppib.

Laps mängib.

Merri jookseb.

Kiwwi on maas.

Tal immeb.

Lammaš sönb.

Laps kaswab.
 Pu terkab.
 Pu õitseb.
 Pu kannab wilja.
 Willi saab walmis.
 Rohhi närtsib ärra.
 Pääw paistab.
 Wihm teeb märjaks.
 Kaste teeb märjaks.
 Tuul puhhub.
 Tuul teeb kuiwaks.
 Rohhust saab heina.
 Lehm sööb rohhto.
 Hunt sööb lamba ärra.
 Lehm annab pima ja
 lihha.
 Pu annab wilja.
 Pu willi on magguš.
 Haige tunneb wallo.

Urst wahhest aitab.
 Koer walwab õsel.
 Ku annab õsel wal-
 gust.
 Wiljast saab jahho teh-
 tud.
 Sahhust saab taigen.
 Taignast saab leiva.
 Leib täitab kõhto.
 Hanni annab sulgi,
 raswa ja lihha.
 Turbas põlleb nenda
 kui pu.
 Suukse karwad sawad
 halliks.
 Raswast sawad küün-
 lad tehtud.
 Ei ükski sa tōta süa.
 Igga mehhel isse wiis.

3.

Ab-bi-kaas.
 ab-bi-mees.
 äm-ma-rif.
 ät-ti-kaš.
 ah-he-lad.
 ai-tum-mal.
 and-min-ne.

an-gri-aš.
 Et-si-tuš.
 E-le-want.
 el-la-jaš.
 eš-maš-pääw.

Haap=sa=li=lin
 här=jak=sed.
 hag=ga=nad.
 hob=bo=ne.

Säl=les=tus.
 im=me=täht.

Kad=da=kas.
 kah=hek=sa.
 kan=gro=pool.
 kan=na=rif.
 kan=ne=pid.
 kar=ja=ne.

Ka=sa=kad.
 kas=so=kas.
 kos=wan=dik.
 kaw=wa=lus.
 kört=si=mees.
 köw=we=rus.

koh=ha=ne.
 ko=li=pois.
 kol=ma=pääw.
 kool=meis=ter.

kud=dru=sed.
 küb=bar=sep.
 kü=nar=pä.

Küün=la=ku.
 Küün=la=pääw.
 küün=ra=pu.
 kun=nin=gas.
 kun=ning=riik.

Kur=re=saar.
 kur=wit=sid.
 kut=si=kas.
 ku=wal=ge.

Lak=ku=ja.
 lat=ti=kas.
 let=ti=mees.
 lin=na=sed.
 lo=mi=ne.
 lug=ge=ja.
 lus=si=kas.

Mah=la=ku.
 mets=mes=si.

Näit=min=ne.
 näl=ki=as.
 nart=sa=kas.
 nör=gus=tus.

Ön=ne=tus.
 ön=nis=tus.
 oh=ha=kas.
 oh=he=lik.
 or=ra=wad.

Päh=kla=pu.
 pah=han=dus.
 pal=la=kad.
 pen=ni=koorm.
 pih=la=pu.
 pil=li=roog.

pim-me-dus.
poi-si-fe.
pun-na-ne.

Ta-ni-ma.
Ta-ni-el.
töb-bi-ne.

Ko-ma-ja.
Koot-si-mees.
rum-ma-lus.
rus-si-kas.

Ug-gu-rits.
üh-hek-sa.
un-ni-ne.

Sad-dul-sep.
fal-la-lif.
san-nu-med.
sip-pel-kas.
so-li-kas.
süg-gi-se.

Wah-tra-pu.
wal-la-to.
war-bla-ne.
was-ta-ne.
wes-si-ne.
wih-ha-ne.

Üllem wallitseb.	Kunningas on rikkas.
Allamad kuulwad sanna.	Kirrito sant on waene.
Sullane kuleb perre, mehhe sanna.	Pea wallotab.
Tüdruk kuleb perre, naese sanna.	Nahk higgistab.
Kuld on kollane.	Seitse werst on üks pennikoorm.
Berri on punnane.	Elewant on suur el- lajas.
Selge taewas on sinnine.	Warblased tewad wiljale põllo peäl paljo kahjo ;
Pihha kedetakse peh- meks.	agga nemmad tewad ka paljo head, sest
Munna kedetakse kõwaks.	

nemmad söwad us sid ärra.	Urmad lapsed, kuul- ge omma issaja em- ma sanna, et teie kässi hästi käib.
Laps on wahhest wallato.	
Lapsed mängiwad hea melega; se on kül hea, agga nem- mad peawad ka wahhest öppima.	Zummal ei jätta üh- tegi asja undlik- kuse. Keik hakkatus on raške.

4.

Ab-bi-el-lo.	Käs-so-tund-ja.
äk-ki-li-ne.	Kah-hek-sa-mas.
an-ger-pis-tid.	Kak-si-pid-di.
ar-mo-ken-ne.	Kan-na-ta-ma.
ar-wa-ma-ta .	Kar-pi-ken-ne.
aw-wi-ta-ma.	Kar-ri-kak-rad.
	Kas-si-tap-pud.
Ch-hi-ta-ma.	ke-do-wil-li.
ek-si-ta-ma.	ke-le-kand-ja.
	kei-ki-pid-di.
Häd-da-lin-ne.	ke-be-das-te.
hän-na-lin-ne.	kir-ja-tund-ja.
här-ja-ken-ne.	kir-ri-ko-mees.
	kor-ra-lin-ne.
Sag-ga-min-ne.	kul-la-ken-ne.
im-me-teg-go.	Lau-la-ta-ma.
Zum-ma-la-ga.	lep-pi-ta-ma.
	lüh-hi-ken-ne.

Maar-ja-hei-nad.	Pil-la-ta-ma.
mej-si-la-ne.	Ris-ti-is-sa.
Näg-ge-mat-ta.	Sin-ni-li-mar-jad.
nel-ja-kes-te.	Wih-has-ta-ma.
Sh-ho-ken-ne.	
õm-ble-min-ne.	

Munna on ümmargune.
Maja on nelja kandilinne.
Innimenne on terve.
Innimenne saab wahhest haigeks.
Arst aitab meid sagedaste.
Suil on pitkad päwad ja lühhiessed ööd.
Talwel on lühhiessed päwad ja pitkad ööd.

Kes sui ajal laisk on ja middagi ei korja, sel ei sa talwel middagi süa; ning kes ommas lapse põlwes ja norussus middagi ei õppi, peab ommas wannaduses nälga näggema.

Summal jaggab iggaühhele omma ossa.

Innimenne, kes head ei te, hakkab kurja mõtlema ja teggema.

Innimenne woib iggas põlwes rahhul olla ja õnne leida, kui temma agga iggas põlwes moistab toime sada, kui ta sedda teeb, mis temma kohhus on tehha, ja selle pärrast holelik on et ta woiks ifka ennam ebdasi sada.

Sippelkad tewad ifka priskeste tööd, sepärrast ütley pühha kirri: Minne sippelka jure, sinna laisk!

twata temma wisid ja sa targaks. Et temmal kül
polle peäliffut, ei üllewatajat egga wallitsejat: süiski
walmistab ta omma leiba suil ja forjab kofko omma
toidust leikusse ajal.

Glewant ellab Asia:maal. Temma faks ham-
mast nimmetakse walge:luuks.

Suur wallaskalla on sadda ja faks kummend
jalga pitf.

Maad kuitatakse ärra tulest ja päwa paistest,
ning kastetakse jälle wihmast ja kastest.

Sare:maad on keikis paikus wega ümber-
piratud, nenda kui Kurre:saar, Muhho:ma,
Hio:ma.

Keik ellajad ellawad, innimesed ella-
wad ka. Keik ellajad on, kui nemmad ilmale tul-
lewad, pissokessed ja nored, ja kaswawad
suremaks ja sawad wannaks. Innimesed,
kui nemmad sünniwad, on ka pissokessed ja no-
red ja kaswawad siis suremaks ja sawad
wannaks. Keik ellajad peawad ärra koolma,
innimesed surewad ka ärra. Ugga innimesed
on ommetegi palju kallimad kui keik ellajad, sest
meil on meel ja moistus, sepärrast woime meie
palju asjo öppida, meie moistame ka räkida ja
sebda ütelda, mis meie ommas süddames mötleme,
ja meie hing peab iggaweste ellama.

Innimenne näab, kuleb, haistab, maitseb ja
tunneb.

S p e t u s s e d,
mis Siraki Tarkusse-ramatust keige
ennamiste lastele tulleswad tähhele
panna.

Keik tarkus on Summala käest ja
on temma jures iggaweste.

Tarkusse hallikas on Summala
fanna.

Summala sannad on temma teud.

Tarkusse hakkatus on Summalat
kartma; agga kurja moistma polle mitte
tarkus.

Summal on kartuse wäärt ja wäg-
ga suur, ja temma wäggi on immelik.

Summala filmad on tuhhat kord
selgemad kui päike ja waatwad keige
innimeste tede peäle ja pannewad tähhele
sallajad kohhad.

Keik inimeste teud on temma ees,
ja temma filmade eest ei woi ühtegi
warjule jada.

Ei ühteainustki möttet ei olle temma
ees sallaja, ei ühteainustki asja ep olle
temma eest warjul.

Keik Summala teud on wägga head,
ja ommal ajal sünnib se keik, mis ta seäd-

nud. — Temma on omma tarkusse sured asjad kauniste ehitanud.

Temma teud on keik head ja ta annab keik tarwitust kätte sel ajal, kui tarwis on, ja ep olle tarwis öölda: Se assi on pahhem kui teine; sest keik leitakse ommal ajal öige ollemast.

Nenda kui temma surus, nenda on ka temma hallastus.

Summala hallastus on willetsusse ajal ni armas kui wihma pilwed poua ajal.

Summal on kohtomoistja, ta ei pea ei ühhestki luggu.

Kui pottiseppa sou temma kä on, et ta keik, mis ta kätte wöttab, omma mele järrele walmistab: nenda on innimessed selle kä, kes neid teinud, et ta nende kätte maksab omma arwamisse järrele.

Ärra ütle: Ma ollen patto teinud ja mis hädda on mul sest olnud? sest Summal on pitkamelelinne, ei ta jätta so kätte näggematta.

Ärra olle Summala kartusse wasto fanna kuulmatta ja ärra tulle temma jure kahtlasse süddamega.

Kes Summalat kartwad, otswad mis temma mele pärrast, sest Summala kartus kelab patto.

Ärra öppetä omma suud mitte wanduma ja ärra wötta wisiks sedda, kes pühha nimmetab ilma asjata.

Kui kegi loep ja pärrast wannub, mis fanna wöttab Jummal kuulda?

Kes Jummalat kardab, sel peab wimaiks hea põlli ollema ja ta peab armo leidma omma suremisse päwal.

Keige ello ajal armasta Jummalat ja hūa tedda appi omma önnistusseks.

Waatke wanna põlwe rahwa peäle ja katske, kes on ennast Jummalat kätte uskunud ja on häbbisse sanud? ehk kes on jänud temma kartusse sisse ja on mahha jäetud? ehk kes on tedda appi hüüdnud ja Jummal ei olles temmast holind?

Kes Jummalat armastawad, kül need hoidwad temma teed.

Hea ja kurri, ello ja surm, waesus ja rikkus tulleb Jummalat käest.

Kes Jummalat peäle lodab, sel ep olle ei ühhestki pudo.

Kes Jummalat kardab, se ei kardamuud midagi ja ei lähkä mitte arraks, sest Jummal on temma lotus.

Keige hea teo sees ussu Jummalat ommas hinges.

Kiitke keif Jummalat, kes üksi sured asjad teeb, kes emma ihhust meid

ellus hoiab ja wõttab omma hallastust möda meiega tehha.

Enne kui sa pallud, walmista ennast.

Summal on meid omma ennese sarnatseks teinud.

Ta on meile ülesarwatud päwad ja aega annud ja on meile melewalda annud selle ülle, mis ma peäl on.

Ta on algmissest innimest teinud ja on tedda jätnud temma tahtmisse kätte.

Innimesed on Summal kääst wiis meelt kätte sanud, agga kuendamaks on ta meile moistust andnud ja seitsemendaks kõnelemist.

Moistusse tundmissega on ta meid täitnud ja meile head ja kurja näitnud ja meile üttelnud: Hoidke ennast keige üllekohto eest, ja on iggaühhele käsko annud temma ligigimesse pärrast.

Innimesel on norelt põlwelt himmo kurja järrele.

Põggene patto eest kui ussi eest, sest kui sa temma liggi tuled, siis wõttab ta sind finni.

Ärra te kurja, siis ei sa kurjus sind kätte.

Kui patto aeg on, siis põra ümber.

Ülled sa patto teinud, siis ärra kaswata teps enam sinna jure, ja pallu omma

endiste pattude pärrast, kui sa täieste pöör-
nud.

Ürra wibi mitte Summala pole pöör-
des ja ärra wita aega ühhest päwast teise.

Ürra lasse ennast keelda aegsaste pallu-
mast ja ärra wibi surmani õigeks fades.

Põra Summala pole ja jätta pattud
mahha; pallu temma palle ees ja ärra pah-
handa ennam Summala meelt.

Keif lihha lähheb wannaks kui rie, sest
se on se seädus ma-ilma algmissest: Sa pead
tõeste surrema.

Keif, mis mullast on, saab jälle mul-
laks, otse kui keif wessi merresse taggasi
lähhäb.

Ühhe innimesse päwa arro on sadda
aastat, kui palju on; agga millal iggaüks
ärra surreb, se on teadmatta.

Keige omma teggude sees mõtle omma
wimiste asjade peäle, siis ei te sinna patto
ei ellades.

Tänna kord minnule ja homme sulle.

Otse kui wee-tilk merres ja liwa-terra,
nenda on tuhhat aastat iggawesses ajas.

Igga lojus armastab omma suggu ja
igga innimene omma liggimest.

Urwa omma liggimesse asjad ärra om-
ma ennese asja järrele ja panne keif asjad
hästi tähhele.

Summalal ja innimestel on wägga pahha meel uhkuffest.

Sedda surem sa olled, sedda ennam alanda ennast.

Kui teised sind üllemaks on pannud, siis ärra surusta; olle nende seas kui üks nende feltsiist.

Ärra olle julge omma warrandusse peäle ja ärra ütle mitte: Mul on kül et woiksin ellada.

Ärra otji kitust riette pärrast.

Ärra põlga keddagi, kes sant peält nähha. Messilane on pissokenne lindude seast ja temma willi on üllem kui muud maggusad asjad.

Ärra tõsta ennast sureks, et sa ei lange ja häbbi ei sada omma hingele.

Terwis ja hea põlli on parrem kui keif kuld, ja tuggew ihho ennam kui otsata warra.

Üks terwe waene, kes ommas rammus kange, on parrem, kui rikkas, kes ommas ihhus hädda tunneb.

Kui sa wägga palju sööd, siis saad sa haigeks, ja ahne sömine sadab kõhho, wallo.

Kassin ihho maggab terwissega, ta tousseb warra ülles ja temma hing temmaga.

Ühhe täitmatta innimesse peäle tulleb se waew, et ta ei woi mata ja et ta saab wihhaseks ja wallo tunneb.

Wiin on palju ärra rikkunud.

Ärra sunni omma liggimist mitte ennese jure joma.

Kes kassin, se pitkendab omma ello.

Ärra olle holetu ommas haigusses, waid pallu Summalat ja pärrast kassi arsti tulla.

Summal on arsti-rohhud maa seest lonud ja moistlik mees ei põlga neid mitte.

Auusta arsti nenda kui kohhus on ja omma tarwiduseks, sest Summal on tedda ka lonud.

Ühhe surno pärrast nutta. — Mässi temma ihho finni nenda kui kohhus on ja murretse temma mattuffed. Agga lasse ennast trööstida temma pärrast, kui ta waim saab ärra lahkunud.

Wihhane mees ei woi õigeks moistetud sada.

Ärra kihhuta ennam selle süddant, kes wihhas-
tud on.

Pitka melega innimenne kannatab õige ajani ja hea meel tassub temmale wimaks kasso kül.

Uja ommad asjad ärra tassase melega, siis armastab sind igga armas innimenne.

Mõttele wimiste asjade peäle ja jätta wihha-
waeno mahha, et sa temmale ei sada huffatust ja surma ja jä käskude sisse.

Seisa riust rahho, siis teed sa patto wähhemaks; sest wihhane innimeene tõstab rido.

Se on hingele kibbe, kui wina rohkeste juakse; se kihhutab riule ja õnnetussele.

Anna omma liggimesse üllekohhut andeks ja siis antakse so pattud andeks, kui sa pallud.

Üks äkki melega wihha sütab tullokest põllema ja äkki melega riid wallab werd.

Ärra anna omma hinge kurbdusse ja ärra waewa mitte issiennast omma nouga.

Kurbdus on paljo tapnud ja ärra rikkunud ja ei olle ommeti ühtegi kasso seal sees.

Kadedus ja wiha lühhendawad päwad, ja tühi murretfeminne teeb wannaks enne aega.

Kui legi ei woi mata rikkuse pärrast, se lõpetab lihha ärra ja murre selle pärrast ei lasse mata.

Se on magguš ello, kui tõ teggiija ommaga rahhul on.

Innimesse südda mudab temma näggo ehk heaks ehk kurjaks, ja südda, mis haljas on römo sees, teeb palle heaks lahkeks. Lahke palle näitab ülles head süddame kombed.

Kes pattuste himmude wasto panneb, se ehhitab omma ello kauniste.

Ünnis on se, kedda temma hing huffa ei moista.

Ärra olle rummal ei suremas egga wähhemas asjas.

Sepärrast et ööldakse: se on üks keik, on mitto patto teinud.

Kes moistmata, ei se panne aega tähhele.

Tarf innimenne on murrelik keikis asjus ja patto ajal hoiab ta ennast ekstitusse eest.

Enne peab üht asja moistma kui kedda hakkama, ja enne peab nou pidama ja pärrast järrele teggema.

Ärra te ühtegi ilma nouta.

Ärra otsi mitte, mis sul wägga raske, ja ärra püa mitte, mis sul wägga kange.

Ärra põlga mitte tarkade juttu ja kái nende õppetusse sannade järrel, sest nende käest woid sa head õppetust sada.

Kui legi tark on, siis hoi a selle pole.

Otse kui se on, kes warjo tautab ja tuult takka aiab, nenda on se, kes unne-näud tähhele panneb.

Unne-näud on mitto petnud ja kes nende peäle on lootnud, on ekstitusse sisse sanud.

Laiskus on paljo kurja õppetanud, ärra heida sepärrast mitte laiskuse peäle.

Ärra olle laiff egga totter omma teggude sees.
Ärra wihka tööd, mis waewaga tehhafe, egga
pöllo tööd, mis feige förgemast on lodud.

Jä omma ammeti peäle.

Mis sa noyel põlwe ei feggonud, fuida tah
had sa sedda wannas eas leida?

Mötle nälja aja peäle sel ajal, kui kül kä on
ja waesusse ja pudo peäle rikkusse päiwil.

Panne kirja, mis sa wälja annad ja wasto
wöttad.

Wita waest ja ärra lasse tedda ennesest ärra
tühjalt sedda möda, kui temmal tarwis on.

Wita liggimest omma joudo möda.

So kässi ärgo olgo wälja firrutud wottes egga
finni jälle andes.

Ärra jätta waest toitmatta. Põra omma kõrwa
waese pole ja wasto temmale rahholissel wisil tassase
melega.

Kes leiba rohkeste wälja jaggab, sedda õnnis-
tawad õigede uled ja tunnistus temma headussel on
tõffine.

Kes leiwaga fallis on, selle wasto nurrisewad
rahwas ja tunnistus temma sitkussel on walli.

Panne ommad anded luffu tahha waese süd-
damesse.

Waese põlwe ei pea ikka ärra põlgma, egga
sedda rikkast, kel ep olle meelt, ei tulle sureks panna.

Kel halle meel on, se laenab liggimessele.

Laena liggimessele sel ajal, kui temmal tarwis
on, agga anna ka omma liggimessele jälle õigel ajal.

Mitto on sedda, mis neile laenatud, arwanud
kui leitud ja on waewa teinud neile, kes neid aitnud.

Hea mees saab käemehheks omma liggimesse eest.

Ärra unnusta käemehhe armo. Pattunc ar-

wab kää, mehhe warrandust ennese omma ollewad ja kes tännamatta melega on, jättab sebda kimpusse, kes tedda peästnud.

Üks ustatw söbber on üks tuggew warjo paif; kes tedda leiab, se leiab önnistusse warrandust.

Ustaw söbber ei sünni mingi wasto ärra wahetada.

Ärra unnusta söbra ommaš süddames ja mötle temma peäle, kui sul warrandus on.

Urmasta söbra truište ja olle ustatw temmaga; agga kui sa temma sallajad asjad ilmutad, siis ei sa sinna tedda ennam kätte.

Ärra jätta mitte wanna söbra mahha, sest uus söbber ei olle mitte teise sarnane.

Söbra ei tunta mitte hea põlwe ajal ja wihhamees ei jä tundmatta önnetusse ajal.

Kes kiwid lindude sekka wiškab, pelletab neid ärra, ja kes söbra teotab, se kautab söbrust.

Pattune innimenne seggab söbrad ärra ja sadab rahholiste wahhele kele peksmist.

Ärra wötta ette ei ühteainust wallet teise ette walletada, sest se ei tulle heaks kui sa olled harrind se peäle.

Walle on pahha assi innimessel.

Ärra olle kawwal.

Kes auto kaewab, langeb sinna siisse, ja kes köit wörguks panneb, sebda woetakse sega kinni.

Kurjat kõnnet tõstetakse saggedaste ja ärra ussu keif kõnnet.

Enne kui sa järrele kulat ärra laida mitte sebda möda kui sa kuled.

Üks kõrwalinne ja kahhekelne on ärraneetud, sest ta on palju rahholissi hukka saatnud.

Willi näitab üles, kuidas pu on hoitud; nenda näitwad mõttele kõnneb innimeste süddamed üles.

Innimest katsutakse läbbi temma kõnnedest.

Kes sallajad asjad ilmutab, se on usko kaus tanud.

Ärra olle nobbe omma telega.

Kui teine rägib, siis ärra lobbise paljo.

Ärra wasta mitte enne kui sa kuled ja ärra tulle kõnnega wahhele, kui teine kõnneleb.

Ärra olle mitte kahhlase melega ja ärra warritse mitte omma telega.

Lahke su teeb ennesele paljo sõbro ja se teel, mis hästi moistab räkida, woib paljo häid kõnnesid kõnnelda.

Häbbene ennast need sannad wälja räkimast, mis sa olled kuulnud ja sallaja kõnnet ilmutamast; siis olled sa tõeste häbbelik ja leiad armo iggauhhe innimesse eest.

Ärra rägi üles woõraid ello wisid ei sõbrale egga wihhamehhele.

Kes omma teelt tallitseb, se woib selle jures ellada, kes järrele ei anna, ja kes tühjad juttud wihkab, se tunneb wähhemat waewa.

Õnnis on se, kes omma suga ei eksi.

Kes head pörab kurjaks, se teeb kawwalaste, ja laidab ka kurjaste need asjad, mis forda lähewad.

Parrem on nomima kui sallaja wihhastama.

Se on pahha wiis ühhest innimessest, kui ta ukse tagga sallaja kulab.

Sunnis on se rikkas, kedda leitakse ilma laits
matta ollemast ja kes ei käi kulla järrel.

Monni saab rikkaks et ta kassinaste ellab ja
tallele hoiab.

Se tö, mees, kes jodik, ei sa rikkaks.

Sittkel mehkel ei kolba rikkus mitte.

Kes isse ennese wasto kurri on, kelle wasto
peaks se hea ollema?

Kuld on mitto ärra rikkunud.

Mitto on sabbanud hädda sisse rahha pärrast
ja nende hukatus on sündind nende silma nähhes.

Üllekohtuste warrandus kuiwab ärra kui oja
ja saab äkkiste otsa kui suur pitkne wihmaga.

Kes kulda armastab, se ei olle õige.

Summal on issa auustanud ülle laste ja emma
melewalda ülle poegade on ta kinnitanud.

Auusta omma issa tö ja sannaga, et temma
õnnistus so peäle tulleks, sest issa õnnistaminne
kinnitab laste koiad; agga emma ärrawanduminne
kissub nende allused ümber.

Auusta omma issa keigest süddamest ja ärra
unnusta mitte omma emma lapses waewa. Mõttele
et sa neist olled sündinud ja mis woid sa neile
jälle tassuda nenda kui nemmad sulle head on
teinud.

Se on kui teotaja, kes issa mahha jättab
ja kui Summalast ärra wannutud, kes omma emma
wihhastab.

Laps, olle abbiks omma issale temma wannusses
ja ärra kurwasta tedda temma ello ajal.

Ärra te mitte innimessele häbbi temma wannas eas, sest monned meie seast sawad ka wannaks.

Ärra olle lobba wannade hullkas.

Kolme asja pärrast ollen ma römüs kül, mis Jummal ja innimesste melest armsad on: kui wennad ühhel mehel on, kui söbrus liggimessega ja kui mees ja naene hästi teine teisega leppiwad.

Katsju et sa olled hea nimme al. — Ärra sada omma aule teotust.

Olgo neid kül paljo, kes soga rahho piddawad, agga waewalt olgo üksainus tuhhandette seast so nou andja.

Mis hundil on teggemist lambaga? Nenda ei tolle pattusel teggemist jummalakartlikkoga.

Ärra lasse ennast igga ühkest tulest aiada ja ärra käi igga tee peäl.

Ärra te pahha orjale, kes öiete tööd teeb, egga palgalissele, kes teeb, mis kohhus.

Häbbene ennast wait jämast selle wasto, kes sind terretab.

Ärra ilmuta iggamehhele, mis so süddames, siis ei sa ta sind kawwalaste? tännada.

On sul weiksed, siis hoi a neid.

Sommiko palwe.

Sh helbe, armolinne, feigewäggewam Summal, meie Issanda Jesusse Kristusse Issa! Minna tännan sind feigest süddamest, et sinua mind minnewal ösel olled armolikkult hoidnud, et minno hinge waenlased mind ei woinud huffada egga rikkuda. Sinno nimel ollen minna ommast iholikkust unnest üllestoušnud, sinno pole pöran minna ennast wiwimatta, sest et sinna ükspäinis mind olled lonud ja lunnastanud, ja sinna üksnes woid ka omna pühha Waimo läbbi mind ueste lua ja pühhitseda. Arrata mind ka nüüd ja järgeste ülles waimolikkust patto unnest, et minna pääw päwalt woifsin diete moista, kui suur minno rummalus on mo pattuse sündimise polest, ja kuidas minno kurri südda ifka püab need kadduwad, ilmalikkud annid ja himmud suremaks ja kallimaks piddada, kui need waimolikkud annid ja himmud. Anna mulle, armas taewane Issa, armo, sedda minno suurt söggedust tunda ja kahhetseda, ja peästa mind sest hirmsast rummalussest. Anna ja kaswata minno sees öiget usko, waimolikko tarkust ja wägge, iggapäwa sinno sanna hästi tähhele panna, sedda ükspäinis uskuda, ja wihtada keik kurjad nouud, mis kurratist, kurja innimestest ja minno kurjast süddamest mulle antakse, et minna sinno armo ja iggapäwase kahhetsemisse ja pattustpöörnisse läbbi woifsin omma wanna kurja süddant surretada feige pattude ja kurja himmudega. Sepärrast hoia mind, feigewäggewam önnisteggia, selsinnatsel päwal kurrati kiusatusse eest, et temma mind needmise ja wandmise, liajomisse, wargusse, laiskusse, petmisse, sannakuulmata ello ja mu pattude läbbi omma wörlude sisse ei sa, egga se läbbi minno waese hinge ärra ei huffa. Pühhitse mind agga, kallis pühha Waim, et se uus inni

menne, ehk uus südda, meel ja mõtte iggapäev woiks ettetulla, ja ei mitte filmafirjaks innimeste nähhes, waid Summalä ees õigusse ja pühha ello sees ellada. Uita mind siis ka, armas taewane Jõsa, et ma omma tööd teen, ei mitte filmafirjaks, kui se, kes innimeste mele pärrast püab olla, waid et ma woiksin omma wannematte sanna kuulda, wagga süddamega Summalat kartes ja hea melega tehha, mis nemmad kästwad. Anna mulle armo, et minna ka nende sanna wõttan kuulda, kes wagga waljud on ja mind lia tõga waewawad, et ma nisugguste wasto ei nurrise, waid kindlaste ussun, et ka se minno heaks peab tulles, kui minna kannatlik ollen, sest et keik peab heaks tulles neile, kes Summalat armastawad. Suhhata mind nenda, armas taewane Jõsa, tänna ja iggal aial, et keik minno mõtte, teggo ja ello woiks sinno mele pärrast olla. Sinno holeks annan minna omma hinge ja ihho, wannemad, suggulased, keige ennamiste keik waggad ristinnimested. Sinno pühha Waim wallitsego mind, sinno pühha Ingel olgo minno jures, et se kurri waenlane minno peäle ei sa woimust. Amen.

Palwe enne söma-aega.

Armas taewane Jõsa! Keik lomad sawad sinno käest omma toidust. Ka mulle annad sinna, mis mulle tarwis on, ja toidad mind issa armoga. Sinista ka minno tänapäwast söma-aega omma issalikko õnnistamissegaga, ja lasse sedda mulle terwiffeks siggida. Anna et ma sinno annide eest sulle süddamest tänno annan ja neid kassinussega wastawõttan ihho üllespidamiffeks ja kinnituffeks, et ma jouaksin sinno tahtmist tehha ja omma liggimest armoga orjata. Teida ka minno hinge se õppetusse läbbi, et ma sinno armoteggudest ühteainustgi ei olle ärrate-

ninud, ja sepärrast feigega pean rahhul ollema, mis sinno armokäed mulle jaggawad Jესusse Kristusse minno önnisteggia pärrast. Amen.

Palwe pärrast söma-aega.

Minna tännan sind, armoline taewane Jēsa, et sinna mind olled söötanud ja jootnud. Sinno kallis nimmi olgo se eest kidetud! Müüd lähhän ma jälle hea melega omma tö kallale ja pallun sinno käest önnistust, et minno tö ja teggo jaaks önnistud ja sinno tahtmise järrele tehtud. Kui minna sinno tahtmise järrele teen, sinno kässud pean ja omma liggimest armastan, siis ei jätta sinna mind egga minno ommased ilma leitwata ja annat mulle, kui ma ükskord siit ilmast ärralahkun, rahhoasseme taewas, kus mulle ennam ihho toidust ei olle waja ja minna pühha Englide seltsis sind kidan ja tännan feige armo eest, mis sinna mulle olled näitnud omma Poia Jესusse Kristusse läbbi. Amen.

Shto-palwe.

Sh helde, armolinne, feigewäggetam Jummal, meie Jēsanda Jესusse Kristusse Jēsa! Sind tännan minna feigest süddamest, et sinna mind minnewal päwal omma sure armo ja wäe läbbi olled hoidnud ja kaitstud, et kurrat omma kawwalussfega mind ei woinud hukkada. Minna ei olle mitte wäärt feige se armo, mis sa minnule siit sadik ja ka tännapäaw olled teinud. Mis tänno woin minna sinnule se eest anda? Paljast sannast ei holi sinna mitte, waid sinna ütled: Anna, mo poeg, mo tüttar, omma süddant minnule, ja olgo sinno te ehk tahtminne minno mele pärrast. Minno helde Jēsa! Sa tead misfuggune kurri südda mul on. Se ei tahha mitte sinno teed armastada, waid ifka laia tee peäl käia,

mis huffatusse sisse satab. Wõtta sedda kurja süddant minno seest, ja parranda pääw päwalt minno eksitussed, ja te mind õige usso läbbi kolbawaks, et minna omma patto hädda süddamest tunnen, kahhetsen ja omma õnnisteggia Jesusse Kristusse pole kowwaste hoian, kes ükspäinäs wäggen on minno patto hawad parrandama ja minno ihho ja hinge pühhitsema. Tullea minno mehe, et kui se tännapäwane pääw on lõpnud, nenda ka minno ellopawad peawad otsa sama, ja et sinna siis iggaühhega tahhad arro pidada, kuida temma siin ilmas on ellanud, ja temma kätte maksta seddamõda, kui iggaüks saap teinud, olgo hea ehk kurri. Anna mulle sepärrast iggapäwa pühha murret minno hinge eest piddada, et minna woiksin tänna ja igga õhto omma wiggadussed ja eksitussed sulle süddamest üllestunniatada ja nende wasto abbi otsida ja leida. Oh Issand! Maenitse mind allati omma pühha Waimo läbbi. Anna mulle andeks Jesusse Kristusse minno Issanda pärrast keik minno eksitussed ja pattud, mis on teädawad ehk teadmatta, misga minna sinno wasto ollen eksinud, ja puhhast minno süddant neist armolikkult. Hoia mind selfinnatsel õsel keige patto, kurja ja kahjo eest, ja ärrata mind homme warra ülles, et minna ue päwaga woiksin ue ello sees kääia, keigest lihha ja waimo rojussast pühha Waimo abbi läbbi ennast puhtaks tehhe, ja sedda pühhitsemist lõppetada Jummal kartsusses Jesusse Kristusse minno õnnisteggia pärrast. Amen.

Palwe.

Oh taewane Issa, armoline Jummal! Minna ollen üks pattune mullatük ja ep olle wäärt, et ma ommad käed ja silmad taewa pole tõstan sind paluma; agga et sinna isse meid olled käsknud palluda, olled meile ka tootanud, et ja meie palwed tahhat

Kuulda, siis tean minna, et mo palwed Jესusse Kris-
tusse pǎrrast sinno mele pǎrrast on. Uita siis ar-
moline Summal, et minna օppin օiete Jესusse nim-
mel waimus ja tօes palluma. Liguta minno sօd-
dant, օh helde Jօsa, omma sօrmega, tօhhenda sed-
dasamma keigest tօhjast mօttest. Pօhhitse minno
su, ja panne issi need sannad minno kele peօle, mis
ma sinno ette pean օllesrօkima. Pannemo filmad
ja kօrwad kinni, et ma օhtegi ei nօ, egga kule,
mis siin ilma peօl on, waid et sօdda, meel ja mօt-
ted woiksid taewa pole minna. Kule siis ka iggal
aial minno palwed ja peօsta mind keigest hօddast
Jესusse Kristusse pǎrrast. Amen.

N. u m r i d.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 0.
10. 20. 30. 40. 50. 60. 70. 80. 90. 100. 1,000.
10,000. 100,000. 1,000,000.

Nr. 2545.

Gegen den Wieder-Abdruck dieses A B D. Buchs
ist, nach vorläufiger Durchsicht, abseiten des Livländi-
schen Evangelisch-lutherischen Consistoriums nichts ein-
zuwenden.

Riga Schloß, den 9. November 1848.

Vice-Präsident R. v. Klot.

Secretair Kriedner.

Der Druck ist gestattet.

Dorpat, d. 16. Novbr. 1848.

Censor Samson.

Peter Luttas Svina Rassel 1831 2 2 2 2 2 2 2

Hans poeg Peter Timmard. 1849 2 2 2 2 2 2

Jaak Timmard 1836 1 1 1 1 1 1

Frans

Johann Luttas An Inaker 1833 2 2 2 2 2 2

Michael

Peter Luttas Ankerast 1834 1 1 1 1 1 1

Poeg Jaak Kaart. 1837

